

Läti ja läänemere- soome keele- kontaktid kalastus- sõnavara peeglis

Benita Laumane. Zvejasriku nosaukumi Latvijas piekrastē. Liepāja: Liepājas Universitāte, Kurzemes Humanitārais institūts, 2019. 507 lk.

Läti keeleteadlase Benita Laumane elutööks on kujunenud läti meresõnavara ajaloo uurimine areaalses ja tüpoloogilises kontekstis. Ta on avaldanud neli selleteemalist monograafiat. Käesolevas uurimuses „Kalapüügivahendite nimetused Läti rannikul” analüüsib ta Läti rannakülade kalameeste seas tuntud püügivahendite ja

nende osade nimetusi (võrgud, mõrrad, õnged, torkeriistad) ja nendega haakuvaid temaatilisi sõnarühmi, nagu püügiviisid (kaldalähedane, jääalune, müttamine), püügivahendite valmistamine (võrkude kudumine), hooldamine (puhastamine, kuivatamine, parandamine), saagi tõste-, kande- ja hoiuvahendid, ühispüügi korraldus (noot- e vadakonnad, nende ühised sööma- ja joomaajad), kalamehe riietus (kindad, põlled, saapad), kalasaagi müümine (ülesostjad, mõõdud), kalade töötlemine (puhastamine, soolamine, kuivatamine, vinnutamine, suitsutamine, suitsuahjud, suitsutamisriistad). Laumane on pööranud tähelepanu ka kalapüügiga seotud tavadele ja uskumustele, nt uut võrku pidi enne vettelaskmist suitsutama havihammaste suitsuga, siis oli lootust kala saada vms.

Arheoloogilised leiud on osutanud, et Liivi (Riia) lahes ja Kuramaa läänerrannikul püüti kala juba kiviajal. Asjatundjate arvates on selleaegsed püügiriistad lähedased Läti XIX ja XX sajandi püügiriistadele. Väärib märkimist, et kalapüügi keskse mõistega – võrguga – seotud nimetus on läänemeresoomes keeltes vanem balti laen: eR *siul* : *siula* 'noodatiib (üks nooda kahest pikast külgmisest osast)', sm *siula*, mrd *sikla*, is *sigla*(verkko), krj *šigla*, A *siglu* : *sigla*, lü *šigl*, pl *šiglad*: hlms **sikla* < vlms **tikla* < blt **tinkla*: ld *tinklas*, lt *tikls* '(kala)-võrk'.

1930. aastail oli Läti rannikupiirkonnas üle saja küla, kus kalapüük oli rahva põhi-tegevus ja elatusallikas. Murrang püügi-tehnikas ja tööviisides algas XX sajandi teisel poolel. Tegevusala arenedes on oluliselt teisenenud ja kasvanud mõisterühma sõnavara kõigi keeleomaste vahendite toel (omasõnade semantiline ja morfoloogiline derivatsioon, laenamine). Laumane uurib kalapüügi vanema ajajärgu sõnavara. Kalapüügiga seotud lätikeelsed üldmõisted on ootuspäraselt balti päritolu (nt *zveja* 'kalapüük', *zvejot* 'kala püüdma'), samuti peamiste püügiriistade ja nende osade nimetused (*tikls* 'võrk', *mezgls* 'sõlm', *pludinš* 'ujuk, õngekork') ning paljud kalapüügi korralduse ja saagi töötlemisega vms seotud mõisted (nt *draudze* 'nootkond', *banda* 'osa, jagu; tasu ühiselt püütud saagist').

Laenude osakaal mõisterühmas on märkimisväärne ja kõneleb sellest, kui elavalt õpiti naaberrahvaste eeskujul kasutama tõhusamaid püügivahendeid ja töö-võtteid. Analüüs osutab, et läti keel on nii laenude andja kui ka vastuvõtja ja vahendaja. Mõisterühma rohked germaani laenud esindavad mitut kronoloogilist kihistust, kuid valdav osa pärineb keskalam-saksa keelest. Germaani laenud tähistavad esmajoonest merepüügiks mõeldud püügi-vahendite ja nende osade diferentseerivaid nimetusi, kuid need on esindatud muu-

deski teemarühmades. Leedu laene on läti keeles vähesel määral ja needki esinevad üksnes Leeduga piirneval Alam-Kuramaal. Ka vene laene on läti keeles vähe, need on enamasti registreeritud Vidzeme rannalalt ja Väina alamjooksu piirkonnast.

Läänemeresoomes päritolu laenude hulk on mõisterühmas tähelepanuväärne ja mitmel neist on selles keskne koht. Neid on Laumane ka selles uurimuses hoolikalt jälginud. Peamiselt Lauri Kettunen, Valdis Zepi, Seppo Suhonen ja Elga Kagaine uurimustele toetudes on tema peatähelepanu suunatud liivi-läti ja läti-liivi laenusuhetele. Praeguse uurimiseisuga on läti keeles teada u 600 läänemeresoomes sõnatüve, kuid laiemalt, sh kirjakeeles tuntakse neist ehk vaid nappi viiendikku. Märkimisväärse osa läti keele läänemeresoomes laene on välja selgitanud juba Vilhelm Thomsen ja tema eelkäijad. Läti keele läänemeresoomes päritolu sõnalaenude kindlakstegemine ei valmista sõnavara uurijaile enamasti ületamatuid raskusi. Kui diagnostiliste häälikukriteeriumide puudumine ei võimalda täpselt määratleda läänemeresoomes laenuallikat, on asjaomastes töodes võimalike laenuallikate esitatud rõõpselt nii liivi, eesti kui ka soome vaste(d). Laenuallika tuvastamisel on väga sageli otsustav tegur levikukriteerium. Toetudes Elga Kagaine uurimistulemustele, peab Laumane Loode-Vidzeme läänemeresoomepäraseid professionalisme peaaesjalikult eesti laenudeks. Samuti leiab ta, et ka Kuramaa rannalal tuleb laenuallika selgitamisel liivi keele kõrval kindlasti arvestada eesti keelega, sest saarlastest sisserändajate ja hooajatööliste keeleline mõju on sealsele keeleuususel olnud märkimisväärne.

Nagu öeldud, on enamik mõisterühma kuuluvaid läänemeresoomes laene teada juba varasemate uurimuste kaudu. Kuid Laumane teeneks tuleb pidada seda, et ta on oluliselt täpsustanud tuntud laenude

geograafilist levikupilti, registreerinud nende uusi foneetilisi ja morfoloogilisi variante ning jälginud kasutust kirjalikes allikates. Mitmele traditsiooniliselt läänemeresoome laenuks peetud sõnale on Laumane esitanud alternatiivse etümoloogilise tõlgenduse ja proponeerinud paarkümend uut laenujuhtumit, mis varasemas uurimistöös on jäänud kas tähelepanuta või mida kirjalikud allikad pole registreerinud.

Kirjakeeles tuntud läänemeresoome laenud esinevad tavaliselt juba XVII ja XVIII sajandi läti keele sõnaraamatutes; need on: **jeda** (mrd ka *jeds*, *jēdus*, *jada*, *jads*) 'omavahel ühendatud võrkude rida meres' < ee *jāda*, lv *jadā*; **kāls** '30 tükki (kalu)' < lv *kāļ*, ee *kahl*; **ķesele** (mrd *ķeselis*) 'natt (riist vähkide püüdmiseks)' < ee *kessel*, lv *kešl*; **ķidas** (mrd *ķides*, *ķidi*, *ķidiņi* jt) pl 'kalarapped', **ķidāt** (mrd *ķidēt*, *ķiduot*) 'rappima, rookima', *izķidāt* 'võrgust kalu noppima' < lv *ki'd*, ee *kida* 'kalarapped'; **loms** [-uõ-] (mrd *luoma*) 'loomus, noodatäis kalu; kalapüügikoht' < lv *lūom*, ee *loom*; **murds** (mrd *murda*, *murdus*) 'mörd, vitstest punutud kalapüümis' < lv *mērdā*, ee *mōrd*; **tarāt**, **iz-** (mrd *taruot*, *tērāt*, *terēt*, *tēruot*) 'kalu (räimi) võrgust välja võtma, pärast püüki võrke korras-tama' < lv *tārrā*, ee *tarima*; **vabas** (mrd *vabi*, *vabdas*) pl 'vabed, puud võrkude kuivatamiseks' < lv *vabā*, ee *vabe*; **vads** (*vadus*, *vada*) '(suur) noot; noodatiib' < lv *vadā*, S *vad*, ee mrd *vada*. Laumane osutab õigesti (lk 168), et kirjakeelne *jeda* [-ē-] on häälikulistel kaalutlustel eesti (täpsemalt: lääne-eesti), mitte liivi laen. Läti etü-mo- loogi Konstantīns Karulise alternatiivse seletuse järgi on *ķesele* seotud verbiga *ķest* (*ķeš*, *ķesa*) 'kratsima, kraapima', mida Lau-mane õigustatult tõrjub (lk 303). ee *mōrd*, lv *mērdā* jt on skandinaavia laen; Karulise arvates on ka lt *murds*, mida teistes balti keeltes ei ole registreeritud, skandinaavia otselaen, vrd norra *merd*; Laumane jääb

ebalevale seisukohale (lk 96). *vads* suhtes kaldub Laumane kaaluma sugulust kala-püügiriistade nimetustega ld *vadas*, vvn *неводъ*, tšehhi *nevod*, poola *niewód*, millel on vasted germaani keeltes (lk 221–223); lms sõnapere on germaani (skandinaavia) päritolu.

Varasematele uurimustele toetudes on Laumane esile toonud järgmised mõiste-rühma kuuluvad murdelised läänemere-soome päritolu professionalismid: **ārķis**, *arķis* 'hark, mille külge võrk kudumisel kinnitatakse' < lv *a'rk*, ee *hark*; **jendels**, *jēdale* 'kiluvõrk' < lv *jeñdāl-veřgā*; **kūre**, *kūris* 'kalade soolamisruum' < lv *kūr*, ee *kuur* < asks *kūr*; **ķeperis** 'nootkonna vanem' ? < lv *ķeppār* 'laevakapten' < kasks *scheper* või asks *schöpper* (vrd ka ee mrd *kip(p)er*, *kip(p)ar* 'noodavanem'); **ķiere**, *ķieris*, *ķierums* 'nööri-, köiekeere' < lv *ķiērmāz* 'tõr-vatud köie keere'; **ķickāt**, *izķickāt* 'kalu rap-pima, soolikaid puhastama; välja tõmbama (kalu veest)' < ee mrd *kitskma*, *kitsma* 'kit-kuma, umbrohist puhastama'; **ķiskas** 'rap-ped', *ķiskāt* 'kalu rappima' < ee *kiskuma*, lvS *k'isk* 'kiskuma, rebima, tõmbama, katki, puruks rebima'; **pepiņi** pl 'kuum-suutsukala' ? < lvS *papiend* 'pehme, õrn'; **pika** 'soolamine', *pikāt* 'räimi soolama' < lv *pīk* '(tugevalt) sisse soolatud', *pīkkā* 'sisse-soolatud', ee *piik* 'soolamine'; **purga**, *porga* [-o-], *purka* 'mütt, pika varrega nui kalade ajamiseks võrku', *purgāt*, *purguot*, *porgāt* [-o-] 'müttama, nuiaga kalu võrku ajama' < ee *pōrk* : *pōrga* 'mütt, põikpuu'; **purgāt**, *purguot*, *porgāt* [-o-] 'kalu võrgust nop-pima' < lv *puřgā* 'kalu võrgust noppida' (lk 180–182), vrd ee mrd *purgama*, *purgema* 'tühjendama'; **rinduksis**, *rinduksnis*, *rindukslis*, *rinduokslis*, *rinuksis* jt 'võrgusopp, võrgupugu; otsnõör' < lv *rīndāks*, *rīndāks*, *rīnduks* 'võrgu otsaosā, ee *rinnus* : *rinnukse* id.; **sonnis**, *sonniks*, *soņņi*, *sonniki* [-o-] pl 'võrgukivi, kalavõrgu allääre külge kinnita-tud raskus', *sondaks* 'toodri raskuskivi' < lv *s^uon*, pl *s^uonād* 'võrgukivi, võrgukivi pael';

tamza, *tamze*, *tamsa* jt 'võrguõmblus' < lv *ta'mzā* 'kalavõrgu äärde jämedat paela (tamsat) põimida, vrd ee *tamps*, *tamsa* jt 'nooda allääre pael, -nöör' (< erts *tams*); **umbe tikli** 'keskmise silmasuurusega võrgud (kasutati kudemise ajal)' < lv *umbā* 'segi, eksitusse, ee *umbe* 'kinni; sogane'; **undas**, *undes*, *undi* pl 'pikad unnanöörid, mille külge on kinnitatud 100 või enam õngekonksu' < lv *ūnda* 'õng', ee *und* 'kalakujuline õng' (< vvn; lt *unna* 'haviund' ee mrd *unn* : *unna*); **vāre**, *vārs*, *vāres*, *vāri* pl 'võrgu raskuskivi' < lv *vōr* 'võrgu raskuskivi' (laenusuund võib Laumane arvates olla ka vastupidine). Tähelepanuta on jäänud varasemates uurimustes käsitletud lt **polme** 'kaheharuline puust hark võrgu lükkamiseks jää all' < ee *pōlme* : *pōlme* 'põikpuuga ritv, millega nooda jääle tõmbamisel selle alumine äär alla vajutatakse'. Läänemeresoome päritolu on ka lt **iejamuot** 'sisse õmblema', **sajamuot** 'tükkidest koosnevat nooda pära kokku õmblema' < ee mrd *jamama* 'ühendama, jätkama, kokku traageldama (nt võrku)', mille Laumane ekslikult on sidunud nimisõnaga *āms* 'võrgupära' (lk 229–230).

Varasemate uurijate eeskujul peab Laumane peamiselt Loode-Vidzemest registreeritud **ķikas**, *ķiki* pl 'kala sisikond, räime-rapped', *ķikāt*, *ķikēt* 'rappima, rookima, sisikonda välja võtma' laenualluseks ee *kitkuma* 'katkuma, kitkuma', *kalu kitkuma* 'kalu rappima', kuid tõenäoline laenualus on pigem ee mrd (Hää Saa Ksi) *kikkuma* 'välja tõmbama, kitkuma, katkuma'. Loode-Vidzemest (Salaca, Svēciems) registreeiritud **puņģis** 'silbumõrd' laenualluseks on esitatud ee *ponģ*, *pung* 'muhk, (õie)pung, nupp', kuid pigem on see sama algupära kui lvS *pung* 'kott, paun, kukkur', vrd ka ee *pung* 'kott, kukkur'.

Laumane on esitanud paarkümmend uut läänemeresoome laenu, millest enamiku võib reservatsioonideta heaks kiita. Mõned kõrvutused vajavad küll täpsusta-

mist resp. täiendamist, mis johtub peamiselt sellest, et uurijal ei ole olnud võimalik kasutada eesti keele etümoloogiasõnaraamatuid ega (sh võrgus kättesaadavat) eesti murdesõnavara. Kuid olulisem on rõhutada, et Laumane on etümologiseerinud läti murdesõnavara, mis nüüd esmakordselt jõuab teaduslikku ringlusse. Önnestunud on järgmised etümoloogiad: **ainas gals**, *aingals* 'võrkpüünise äärest väljaulatuv selise ots' < ee *ain* : *aina* 'võrkpüünise äärest väljaulatuv (aasakujuline) selise ots' (lk 139–140); **laulāt** (*acis*) 'viimast võrgurida kududes võrgusilmi kahekaupa kokku laskma' < 'laulatama' < lv *loīlā* 'laulma' (vrd ka ee *laulatama* 'kuhugi lahutamalt ühendatud olema'; lk 126); **mučtikls** 'suuresilmne võrk' ? < ee mrd *mučt* : *muti* 'noot, rüsa, suurte silmadega võrk suuremate kalade püüdmiseks, kõrvutus eeldab häälikumuutust *t* > č (lk 216); **paja**, *poja* [-o-] 'noodapära, nooda kotjas päraosa jt' < lv *pō'i* 'põu, rind; noodapära' (lk 164); **pīša**, *pīža* 'hülgeharpun' < lv *pīž*, *pūž* 'hülgeharpun' < ee *pūūs* 'püüdmisvahend, püünis, tuur, hülgeraud' (lk 88); **rēča** '(seljas kantav) kalakorv' < lv *rētš* 'juurtest punutud kalakorv' < lt *kriēcā*, mitte *režģis* ega *kriets* id., nagu on arvanud Kettunen ja Suhonen (lk 313); **reņģēt**, ie-, sa-, *uzreņģēt* 'nööre ja köisi sebima, kokku lappama' ? < lv *reņģā* id. < kasks *wringen* (lk 283–284); **rīdiņš**, *rīdene* 'võrgu otsapael võrgujadas, ajuköis, köis, millega võrk on paadi külge kinnitatud' ? < lv *rīd'ā-k'eļž* 'tõsteköis' (lk 138–139); **riskas** pl 'kalapüügivahendid' ? < ee *riist* 'tööriist' (vrd ka lvS *rist* id., lk 34); **stoģēt**, *pastoģēt* [-o-] 'paadiga päri-voolu purjetades võrku vedama' ? < ee, vrd *tugine* 'tugedega varustatud, samatüveline kui lt *stugs*, *stuģis* 'puu, tugi, mille najale kaldale tõmmatud paat toetatakse' < ee *tugi*, lv *tū'g* id. (lk 257–258); **taras** pl 'vabed, horisontaallatid, millele laotatakse võrgud kuivama' ? < lv *tarā* 'tara' (lk 192).

Need kõrvutused vajavad mõningast täiendamist või täpsustamist: **koļa** [-o-] 'laos (puust ujuk nooda veoköie juures)' ? < ee *kol'ju, koli* : *kol'ju, kol'o* 'see, mis on ümmargune, eenduv (pea, nupp)' (lk 232), häälikuliselt ja tähenduslikult täpne laenualus on eeL (Võn Se) *kol'o, kolo* 'noodamärk (kaks täisnurkselt kokkulöödud lauakest, mida toetavad otstes pulgad)'¹; **kūris**, *kūrs, kure* 'suur võrkmörd, mis meres kinnitati ankrutega, *kūrasts* 'vörksump' ? < ee *korv*, pakutud laenualus ei ole häälikuliselt ega tähenduslikult mõeldav, pigem < ee *koer, kōr, koerase puud* pl 'noodatiiva otsapuud', nagu Laumane ka ise on kõhklemissi osutanud (lk 96–97); **ķilanga**, *ķilunga* 'võrgukivi kinnitusnõör' ? < ee *kivi* 'Stein' + *lang, lōng* 'Zwirn, Garn, Faden' (lk 147–148), täpne vaste on ee mrd *kivi(s)lōng, kivilang*²; **ļetuksis** 'teatud liiki meremärk, poi', *ļetukši* pl 'kalavõrgu jämedamad nõõrid', arvatavasti ? < ee *lētūs* : *lētūse* (d) 'sidumine, ühendamine' (lk 140), häälikuliselt sobivam laenualus on ee (*p*)*leŕt* : (*p*)*leti* 'palmik, punutis', (*p*)*lettima* 'punuma, palmitsema' < vrts *flæta* 'palmik, pats', *flæt(t)a* 'palmitsema, punuma'; **lipste**, *lipsts, lipsts, šlipste* 'õngelips, õngenööri ja -konksu vaheline peenem nõör', vrd ee *lipistis* (O) 'lauake', *lipits* (d) 'spaatel, labidake' (lk 51), häälikuliselt ja tähenduslikult täpne vaste on ee mrd *lips* : *lipsu* ~ *lipsi* 'õngelips'³; **pīļkis**, *pīļke, pīļka* 'tursalant', *pīļķēt* 'landiga kala püüdma, lantima' ? < lv *pīļķ* 'pilk, -u', *pīļķķā* 'läikida, sätendada, silberdada', ee *pilke* 'sära, läige' (lk 59–60), see seletus on ebausutav, kõne alla tuleb pigem skandinaavia laen, vrd rts *pilk* 'sikuti, tirk', mida Laumane varem ongi kaalunud

(1995: 331)⁴, vrd ka sm *pilkki* id., *pilkkiä* 'sikutiga püüda'⁵, eesti leksikograafiaallikad sõna ei registreeri, kuid *pilkima* esineb sotsiaalmeedias; **šuoŕtēt**, *nuošuoŕtēt* 'vihmaussi konksu otsa panema', *šuoŕte* 'vihmauss', *šuoŕste, suoste* 'vähisööt (nt praeatud konn)' ? < ee *sööt* : *söödi* ~ *sööda* 'söök, sööt, loomatoit, toitmine' (lk 81), siia kuulub kahtlemata lvS *schüht* (1820) 'konn', mille päritolu on seni jäänud ebaselgeks⁶; **voibs** 'väike (peenesilmaline) noot siia-, angerjapüügiks', vrd ee *vaip* : *vaiba* 'tekk, põrand-, seinavaip' (lk 251), kõrvutus on ebausutav, sellele räägib vastu paljukordset kinnitust leidnud tähelepanek, et konkreetseid esemeid vms tähistavate monoseemiliste laenude puhul täheldatakse identset või laenuallika semantikale maksimaalselt lähedast tähendust.

Pole välistatud, et üksnes mõne Loode-Vidzeme murrakuga piirnev levila liivlaste ajaloolisel asualal osutab Liivimaa liivi substraadile: **ainas gals** (Ainaži), **mučtīkls** (Salacgrīva, Vainiži), **koļa** (Svētciems), **ķilanga** (Ainaži, Salacgrīva, Svētciems, Vitrupe), **lipste** (Ainaži, Vitrupe, Salacgrīva), **šuoŕtēt** (Ainaži, Lielsalaca, Salacgrīva, Svētciems, Vitrupe). Monoseemilistel tehnilistel oskussõnadel ei ole tavaliselt ulatuslikke tuletushargmikke. See on iseloomulik ka läänemeresoome päritolu professionalismidele.

⁴ B. Laumane, Latvian vocabulary of the sea and fishing in the context of the Baltic Sea. – Journal of Baltic Studies 1995, kd XXVI, nr 4, lk 331.

⁵ Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja. Kd 2 (L–P). (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 36.) Peatoim U-M. Kulonen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 1995, lk 363.

⁶ E. Winkler, K. Pajusalu, Salis-livisches Wörterbuch. (Linguistica Uralica. Supplementary Series 3.) Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2009, lk 188.

¹ Eesti murrete sõnaraamat: *sub* kolu. <http://www.eki.ee/dict/ems>

² Eesti murrete sõnaraamat: *sub* kivilōng. <http://www.eki.ee/dict/ems>

³ Eesti murrete sõnaraamat: *sub* lips³. <http://www.eki.ee/dict/ems>

Peamiselt Kettunen ja Suhonen uuri-
mistulemustele toetudes on Laumane
esitanud peaaegu ammendava ülevaate
mõisterühma kuuluvatest läti laenudest
liivi keeles (neid on üle veerandsaja),
samuti läti ja liivi ühistest alamsaksa rööp-
laenudest; esile on toodud läti keele roll
saksa laenude vahendajana, nt *gīnān* pl
'laevatali' < lt *gīne* 'laevatali tross' < asks *gīn*
'laevatali' (rööplaen on ee mrd *kiin* 'laeva-
vints'); *īkkast* 'kalakumm, sump' < lt *ikaste*,
īkasts < sks *Hütkasten*; *lūqš* 'lestavõrk'
< lt *luotis* 'võrk suuremate kalade püüdi-
miseks'; *plogā*, *plō'ig* 'suur laast' < lt *pluģis*
'võrgumärk' < asks *plugge* 'pulk, puunael,
naga'; *pušk*, *pušk* 'tuust võrgumärgi otsas'
< lt *puska*, *puška* 'toodrimärk'; *spāilān* pl
'võrgu salakeelne nimetus merel' < lt *spai-
les* pl 'vahendid loomade püüdmiseks';
spriņā 'riimsoola panna' < lt *springēt* <
kasks *sprengen* (lk 384–385); *takkil* toes-
tik, mille peale pannakse kalapüügivahen-
did' < lt *stakles* pl 'põikpuuga vertikaalpost
võrkude kuivatamiseks'; *vēnt'ar* 'võrk-
mõrd, rüsa' < lt *venteris* id. jt.

Mõningad läti kalastussõnad on rööbiti
laenatud nii liivi kui ka eesti murdekeelde,⁷
kuid sellist laenude liikumist ei ole Lau-

mane jälginud. Teadaolevad rööbitised
laenud on: lv *kõ's* 'konks, haak', ee Põi
koes : *koosi* 'köver puu, mida tarvitatakse
jäänooda merrelaskmisel, kui nooda hudi
ei satu augu kohale' < lt *kāsis*; lv *kupšā*
'(kalade) ülesostja, ee Jām Hää Saa *kups(a)*
id. < lt *kupcis*, *kupča*; lv *mo'utš*, *mo'utšīn*
'kätiskinnas, sõrmeotsteta kinnas', ee Jām
moutsid pl < lt *maučī*, *maučīni* pl; lv *rēt's*
'(puujuurtest punutud) kalakorv', ee S Lā
rāāts : *rāātsa* ~ *rāātsi* < lt *kriecis*, *krieča*; lv
zōkkār 'tragi, otsiankur', ee Hää *saaker* < lt
zākars < sks *Sucher*; lv *vōl*, *vāl* 'võrgu otsa-
puu', ee S Lā *vaal* : *vaalu* 'nooda tiivapuu'
< lt *vāles* pl 'puud, mis hoiavad noota vees
laiali'. Läti laenud on ka ee Vön *krāksi* pl
'võrguvabed', vrd lt *kraķ(i)s* 'kuuselattidest
alus, mille peal parandati, kooti vms võrke'
< kasks *krack* 'majakraam, mööbel', ee Hää
plika, Khn *lipka* 'kahe- või üheharuline
kalakujuline (tursa)õng' < lt *blitka*, *blītka*
'tinast valatud kalakujuline haugilant';
ee mrd *plu'it* : *plutid* 'võrgupull, -kāba' <
pluds, *pludi* pl 'võrgupull, -kāba' ja ee Hel
San *tōna* 'lõngadest mörraneel' < lt *tina*
'noot'.

Läti kalastussõnavara käsitleva mono-
graafiaga on Benita Laumane ühtlasi and-
nud väärtusliku panuse läänemeresoome
keelte sõnavara ajaloo tundmaõppimisele.

LEMBIT VABA

⁷ Vt L. Vaba, Uurimusi läti-eesti keelesuhte-
test. Tallinn–Tampere: Eesti Keele Instituut,
Tampereen yliopiston suomen kielen ja ylei-
sen kielitieteen laitos, 1997.